

Co je fonologie?

Anton Poludněv

(1)	SG.	PL.
NOM	dom-ek	dom-k-y
AKZ	dom-ek	dom-k-y
GEN	dom-k-u	dom-k-ů
DAT	dom-k-u	dom-k-ům
LOK	P ¹ + dom-k-u	P + dom-c-ích / dom-k-ách
INST	dom-k-em	dom-k-y
VOK	dom-k-u	dom-k-y

(2)	SG.	PL.
NOM	dom-eč-ek	dom-eč-k-y
AKZ	dom-eč-ek	dom-eč-k-y
GEN	dom-eč-k-u	dom-eč-k-ů
DAT	dom-eč-k-u	dom-eč-k-ům
LOK	P + dom-eč-k-u	P + dom-eč-c-ích / dom-eč-k-ách
INST	dom-eč-k-em	dom-eč-k-y
VOK	dom-eč-k-u	dom-eč-k-y

Bázové slovo: *dům*. Odvozené slovo (deminutivum): *doměk*. Odvozené slovo (dvojitě deminutivum): *domeček*. V (1) i (2) *-e-* alternuje s nulou jenom tehdy, pokud jde o poslední derivační sufix slova. Pokud *-e-* je součástí prvního derivačního sufixu ve slově s několika deriv. sufixy (jako v *dom-eč-ek*), pak se s nulou nestřídá, ať už jde o jakýkoliv kontext.

Po emigraci do USA Roman Osipovič Jakobson začal působit na Harvardské univerzitě. Tam se jeho přičiněním zrodil směr, který byl později pojmenován **starší** neboli **harvardský binarismus** (v opozici k mladšímu binarismu reprezentovanému generativní koncepcí N. Chomského a M. Halla).

- Společné se strukturalismem: teoretická báze (znakový charakter jazyka, funkční přístup atd.)
- Společné s generativní gramatikou (tehdy ještě neexistující): striktně binární charakter jazykových entit + jejich univerzálnost.

Trubeckoj:

- **Fonemická fonologie**: DR nemají samostatný život, aktualizují se teprve v rámci konkrétního fonému.

Vs.

Jakobson:

- Striktní binarismus: všechny rysy jsou pojímány z hlediska opozic PŘÍTOMNOST : ABSENCE nebo NÍZKÁ : VYSOKÁ MÍRA VLASTNOSTI.
- **Subfonemická fonologie**: DR jako ústřední téma fonologie, je to samostatná jednotka, foném je jen neuspořádaným souborem DR.

¹ P = předložka

Hlavní DR podle Jakobson et al. (1951):

(Non-)vocalic: (ne)vokální

(Non-)consonantal: (ne)konsonantický

Compact: kompaktní, hutný

Diffuse: rozptýlený

Grave: tupý

Acute: ostrý

Flat: mollový, snížený

Plain: Nemollový, nesnížený

Nasal: nazální

Oral: orální

Tense: napjatý

Lex: slabý

Continuant: kontinuální, nepřetržitý

Interrupted: přetržitý

Strident: důrazný

Mellow: jemný

Bibliografie

JAKOBSON, R.; FANT, C. G. M.; HALLE, M. (1951). *Preliminaries to Speech Analysis : The Distinctive Features and their Correlates*. Cambridge : The MIT Press.

JAKOBSON, R.; HALLE, M. (1956). *Fundamentals of Language*. 's-Gravenhage : Mouton & Co.